

Travma ve Anlatı. Ed. Deniz Gündoğan İbrişim. İzmir: Livera, 2024.

Büşra Şengöl

Doktora Öğrencisi, Boğaziçi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
ORCID: 0000-0001-5801-0226, E-Mail: bussengul@gmail.com

Makale Türü / Article Type Kitap Değerlendirme • Book Review

© Yazar(lar) / Author(s) | CC BY- 4.0

Deniz Gündoğan İbrişim tarafından hazırlanan; Süreyya Evren, Hazal Bozyer, Aylin Vartanyan Dilaver, Suat Baran, Selen Erdoğan, Zeynep Uysal, Michael Rothberg, Erin McGlothlin ve Stef Craps'ın yazılarının yer aldığı *Travma ve Anlatı* 2024 yılında yayımlanmıştır. Travmanın kültürel boyutta temsilinin izlerini süren çalışma, yalnızca mevcut travma çalışmaları külliyyatına değer farklı perspektiflerden yaklaşımlara ve literatürdeki yeni açılımlara işaret etmesiyle dikkat çeker. Kitap, Deniz Gündoğan İbrişim'in genel bir değerlendirme sunan ve güncel travma çalışmaları ile seçilmiş yazıların ilişkisinin önemli keşişimlerine değinen bir "Giriş" bölümü ile başlar. Bu bölümün peşinden yukarıda zikredilen yazarların çalışmaları yer alır. Her bir yazı kendi içinde travmanın dille, bellekle, toplumla ya da farklı kavramlarla ilişkisini incelemeye, anlamaya ve anlatmaya çabalayan çeşitli izleklere yoğunlaşır. Edebiyat metinleri ya da sinemadan örneklerle kültürel travma¹ kavramının tıbbi ve biyolojik bir durum olmaması, kolektif ve geçirgen oluşu üzerine yoğunlaşılır.

"Giriş" bölümünde *Travma ve Anlatı*'nın ana hatları üzerinden nasıl patikalar açılacağı, ne gibi yeni bakışlar getirebileceğinden söz edilerek hafıza ile travmanın bir aradalığına vurgu yapılır. Süregiden savaşlar ve diğer tarihsel krizlerle birlikte yirmi birinci yüzyılda travmayı sadece insana özgü alımlamanın ötesine geçen travma çalışmalarının yenilikçi yaklaşımları farklı dönemlerin edebî eserlerdeki tezahürleri üzerinden incelenir. Deniz Gündoğan İbrişim, yazarların ortaklaştıkları genel izleklerin bireysel, tarihsel, kolektif, çevresel ve ekolojik çerçeveler olduğunu, bu izleklerin edebiyatla yakın temaslarıyla birlikte kışkırtıcı niteliklere büründüklerini iddia eder.² Kitap, Türkçe edebiyat metinlerini de içeren ve belli bir kronolojiyi ya da çizgiyi takip etmeyen yazıların yanında, Erin McGlothlin, Michael Rothberg ve Stef Craps'ın güncel çalışmalarının çevirilerine de yer verir. Çevirilerin odağı ile "Giriş" bölümünde ele alınan dil, kültür, hikâye

¹ Kültürel travma, bir toplumun kimliğini, değerlerini veya inançlarını sarsan yıkıcı bir olayın kolektif hafızada kalıcı iz bırakmasıdır. Bireysel deneyimleri aşarak nesiller boyunca aktarılır ve toplumun varlığını tehdit eden bir olay olarak kabul edilir. Bkz. Jeffrey C. Alexander et al., *Cultural Trauma and Collective Identity* (Oakland: University of California Press, 2004), 1.

² Deniz Gündoğan İbrişim, "Giriş," *Travma ve Anlatı* içinde, ed. Deniz Gündoğan İbrişim (İzmir: Livera Yayınları, 2024), 8.

anlatıcılığı gibi özellikler travmanın Antroposen perspektiften uzaklaştırılarak yeni imkân ve pratiklerle çalışılmasının altını çizer.

“Giriş” bölümü dışında üçü çeviri dokuz farklı yazının yer aldığı çalışma, yerleşik ikilikleri bozarak yerine kapsayıcılık ilkesinin gözetildiği soruların sorulmasını, travmatik deneyimde hem kendi kendine tanıklığı hem de edebiyatın retorik gücü ile başkalarına tanıklık edebilme imkânını sorunsallaştırır. İlk yazı olan “Travma Minyatürleri: Edebiyattan ve Sanattan Bağlar” ile Süreyya Evren okuru farklı bir okuma deneyimine sürükler ve yalnız edebiyata değil sinema ve plastik sanatlara da referans vererek güncel meseleler etrafında travmanın izlerini sürer. Bu yazı; Shakespeare, Michelangelo, Ari Folman, Freud, Ivan Ayvazovski gibi çeşitli isimlerin çalışmaları bağlamında travmayı konvansiyonel konumundan çıkartmasıyla dikkat çekicidir. Aynı zamanda metin, yakın dönemde yaşanan felaketlerden sonra elimizde bir travma külliyatının neden oluşmadığı hakkında sorular sorar. Bu sorulara “yazılmadı” şeklinde bir cevap verir ve böylelikle tartışmalı bir konuyu ortaya atmış olur. Öne sürdüğü sebepler Türkiye’de travma yazınının durumu ve akıbeti açısından tartışmaya elverişlidir. Ortaya attığı soruların yanında travmanın anlatı ile ilişkisine farklı konumlar, zamanlar ve perspektiflerden yaklaşarak yeni düşünme biçimlerinin altını çizer. Evren’in çalışmasıyla faile dair sorular sorulmasına da alan açan bir metin ile karşılaşmış oluruz.

Hazal Bozyer “Reddetmenin Hazları: *Aylaklar*’da Kopuş, İnat, Hafıza” başlıklı yazısında “ev”i odağa alarak Melih Cevdet Anday’ın *Aylaklar* romanında hafızanın kişisel ve toplumsal olarak iç içe geçen yapısını gözler önüne serer. İmparatorluktan Cumhuriyet’e geçiş evresini bir kopuş olarak alır ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ahmet Hamdi Tanpınar, Abdülhak Şinasi Hisar gibi birçok yazarın da bu kopuş izleğini takip ettiklerini dile getirir. Yazıda mekân bağlamında kolektif hafızanın izini, “Anday’ın bir aile tarihi üzerinden” incelediği belirtilir. Travmatik kayıpların toplum hafızasında yarattığı yarılmalar karşısında, ev içi ritüellerle sürdürülen iyi olma hâli; bireysel ve kolektif hafızanın örülmesi yoluyla, geleceğe dair bir umut ve kabullenişin ifadesi olarak sunulmuştur. Konak bir şekilde eskiye dair olanın yaşatılmaya çalışıldığı ve travmanın içinde sağ kalmayı, tutunmayı mümkün kılan bir mekân görevindedir. Fakat konağın yıkılmasıyla geçmişten kopuşu kabullenmede delilik, aylaklık ve hafızasızlık öne çıkarılır. Tam da burada bu kopuşun bile bir toparlanma olduğuna dikkat çekilmesiyle travma içerisinde bulunan iyileşebilme olasılığının kültürel temsiline örnek olur.

Aylin Vartanyan’ın “Hikâyeyi Viranelikten Kurtarmak: Biberyan’ın *Karıncaların Günbatımı* Eserinde Evin Yazınla İnşası” başlıklı yazısı, Biberyan’ın söz konusu eserinin anlatı formu olarak dahi travmatik olduğu fikrini öne sürerek başlar. Anlatıda soykırım sonrası karakterlerin yaşamlarının gitgide parçalanmış ve umutsuz bir hâle dönüşünün, “ev” ile olan bağın sorunlu olmasından kaynaklandığı iddia edilir. Toprağından ve evinden sürgün edilen, göç etmek zorunda kalan Ermeniler için evin hiçbir zaman güvenli bir mekân olmaması geçmiş deneyimlerle ve dolayısıyla travmalarla ilişkilendirilir. Yazar hem kendisinin hem de Baret karakterinin deneyimlediği tekinsizlik duygusunu Freud’un “uncanny” kavramıyla birlikte düşünür ve bu

kavramı hem “gizli saklı” hem de “eve ait olan” şeklinde açıklar.³ Nafia askerliği sırasında bedenine yönelik şiddetin her türlü onun Ermeni kimliği üzerinden “eksiltilmiş bir hayat” sahibi olmasıyla sonuçlanır. Fakat Baret karakteri travmanın yarattığı acılar ve yaraların üstesinden kendini yazarak sağaltır. Anlatı ile bedenin kesiştiği yerde edebiyatın travma temsilindeki gücü vurgulanır.

Kitabın Suat Baran’a ait dördüncü yazısı, üzerinde çok durulmayan yetim ve yetimhane anlatılarına odaklanır ve “Dolaşımdaki Travma: Yetimhane Anlatıları” başlığını taşır. Yetimhanelerin, ötekileştirilen ve normatif toplum düzeninin dışında konuşlananların mekânı olarak çifte travmayı yaratan yerler olduğu iddia edilir. Travma ve hafıza çalışmalarının yabancı literatürde dayandığı Holokost veya savaşlara buradan ve içimizden bir temel oluşturarak travmatik gerçeğin analizini yapmak bu metnin temel niyetidir. Ele aldığı metinler farklı dillerden olsa da yerli ve yabancı anlatıları harmanlamayı başaran ve bunu yaparken “bu topraklara ait olan”ın da literatüre girişini sağlayan önemli bir çalışmadır. Yetimhane anlatıları, doğrudan travmatik nitelikleri ve yazarın bu travmayı bizzat deneyimleyip deneyimlemediğine bağlı olarak iki gruba ayrılır. İlk grup anlatılarında çok boyutlu ve travmanın üstesinden gelebilme çabası içeren olumlu senaryolar olsa da ikinci grup karanlık, sert ve şiddetli anlatılardan oluşur. İlk gruptaki yetimhanelerin sağaltıcı imkânlarla sahip olmasıyla ikinci gruptaki kasvetli atmosferin yer yer kesişmesi söz konusuysa yazarın, esas meselenin edebî metinde travmanın sesi olduğunu vurgulaması önemlidir.

Yeni bir kavramsallaştırma ile “iç heyelan” ifadesini Şule Gürbüz’ün eserinden alarak “*Kıyamet Emeklisi*”nde ‘İç Heyelan’: Derli Toplu Travma” başlıklı yazıyı kaleme alan Selen Erdoğan, travma külliyatına özgün bir katkı sağlar. Erdoğan, Şule Gürbüz’ün *Kıyamet Emeklisi* romanındaki Aziz, Nuhu ve Nazif karakterlerinin travma deneyimlerine odaklanırken anlatıda dilin imkânlarının altını çizer. Özellikle travma çalışmalarına zemin teşkil eden Batılı, beyaz, genç ve eğitilmiş orta sınıf erkeklerin deneyimlerine karşın⁴ diğer deneyimlerin görünmezliğine ve tek bir travma anlatı biçimi iddiasına karşın *Kıyamet Emeklisi* romanının güçlü bir alternatif örnek olduğunu öne sürer. Koku ve tat duyularıyla bedende açığa çıkan travma daima “dışarının onayını bekleyen”in düşüncelerinde yaralar açar. Buna “iç heyelan” demek ise istek ve arzularının hatırlattıkları aracılığıyla toplumdaki sınıfsal farkların da fark edilmesiyle kaçınılmaz hâle gelir. “İç heyelan” tanımının romanda tekrar eden travmatik unsurlardan oluşan büyük bir kursak oluşturduğu ve Nuhu’nun ne olursa olsun o bedenden çıkamadığı, dolayısıyla travmayı daima bedeninde ve zihninde deneyimlediği, açık bir yarayı dile yerleştirdiği görülür. Yine de Nuhu’da da bir sağalma ve iç heyelanlarını düzenleme hâli söz konusudur. Belki tam bir iyileşme değil ama alternatif bir düşünme ve değerlendirme vaziyetine imkân veren edebiyat temsiline işaret edilir. “İç heyelan” ve beden ilişkisinin alışıldık travma çalışmalarının perspektifleri karşısında farklı bir okuma sunduğu görülür. Selen Erdoğan buradan yola çıkarak Türkçe edebiyattaki diğer karakter

³ Aylin Vartanyan, “Hikâyeyi Viranelikten Kurtarmak: Biberyan’ın *Karincaların Günbatımı* Eserinde Evin Yazınla İnşası,” *Travma ve Anlatı* içinde, ed. Deniz Gündoğan İbrişim (İzmir: Livera Yayınları, 2024), 93.

⁴ Selen Erdoğan, “*Kıyamet Emeklisi*’nde ‘İç Heyelan’: Derli Toplu Travma,” *Travma ve Anlatı* içinde, ed. Deniz Gündoğan İbrişim (İzmir: Livera Yayınları, 2024), 151.

temsillerinin travmatik seslerine yeni yaklaşımlarla bakılabileceğini söyleyerek öncü bir tavır ortaya koyar.

Zeynep Uysal, travma ve ekolojinin kesiştiği noktada Antroposen’in dışına çıkarak doğa ve insan dışı ile iyileşmenin mümkün olduğuna dair önermesini “*İstasyon*’da Beklemek ya da Kazma Kürekle Belleğin Kazı Alanında Bir Yolculuk” adlı yazıda aktarır. Travma çalışmalarında önemli bir isim olan Cathy Caruth’un travmanın yıllar sonra insanı avcunun içine aldığı söylemine değinerek⁵ hafızanın travma deneyimindeki rolüne işaret eder. Çağdaş İngilizce roman olan Sophie Mackintosh’un *Su Kürü* ile Birgül Oğuz’un *İstasyon* romanını bu minvalde karşılaştırması dikkat çekicidir çünkü tam da edebiyat temsillerindeki klasik travma anlatılarına alternatif olabilecek başka bir anlatıyı Avrupa merkezci olmayan bir metinden alır. Deniz karakterinin geçmişiyse, annesiyle ve annesinin geçmişiyse hesaplaşmadan istasyonu bir eşik ya da travmanın içinden iyileşmeye doğru bir çıkış mekânı olarak gördüğü fark edilir. Travmanın genişleyen sınırlarına karşın doğadan ve birlikten gücünü alan bir sağalma olasılığının altı çizilmiştir. Doğanın ve post hümanist yaşam imkânlarının travmayı hem bireysel hem de kolektif hafızada nasıl etkileyebileceği üzerine güçlü bir anlatı örneğine yer verilmiştir. Distopik addedilen bu tarz anlatıların yanında *İstasyon* romanının farklı bir patikayı açtığı iddia edilmektedir.

Kitapta, ilk altı yazının ardından gelen üç yazı teorik arka planı işaretleyen çeviri metinlerdir. Her biri, *Tramva ve Anlatı*’nın editörü Deniz Gündoğan İbrişim tarafından çevrilmiş olan bu yazılar güncellikleri ve travma çalışmalarında farklı patikalar açılmasına ön ayak olmaları açısından kıymetlidir. Michael Rothberg’in 2019 yılında çıkan *The Implicated Subject: Beyond Victims and Perpetrators* kitabından “Travma ve Müdahil Özne”, Erin McGlothlin’in 2016 yılındaki “Empathic Identification and the Mind of the Holocaust Perpetrator in Fiction: A Proposed Taxonomy of Response” makalesinden “Fail Travması” bölümü ve Stef Craps’ın 2020 yılında bir kitap bölümü olarak yazdığı “Climate Travma” makalesi, “İklim Travması” şeklinde Türkçeye kazandırılmıştır. Bu çalışmalarda Freudyen bakış açısından saparak yeni kavramsallaştırmalarla travma anlatılarının sanat eserlerinde yeni biçimler ve odaklar üretmesine ilişkin yaklaşımlar ele alınır. Yalnız travma sonrası değil travma öncesini de ele alıp insanmerkezcilikten çıkan ve güncelde travmaya, çevreye, yaşama dair sorulacak sorulara ışık tutan metinlerle karşılaşırız.

Travma çalışmalarının odak noktası çoğunlukla kurban kavramıdır. Deneyimlenen şiddet ve kötülük; kurbanın edilgenliği, failin eyleyciliği ve müdahil öznelerin de etkin rol oynamasıyla ortaya çıkar. Rothberg çevirisi olan “Travma ve Müdahil Özne” bölümünde müdahil öznenin hangi katmanlarda travmaya dahil olduğu üzerinde durulur. Müdahil özneler tam anlamıyla şiddete başvurmayan, kötülük yapmayan bir pozisyonda görülseler de travmadan kazanç sağlayabilenler olarak ele alınır. Yazar, Fransız yönetmen Michel Haneke’nin *Cache* (2005) adlı filmindeki Georges karakterini müdahil özne olarak ele alıp Majid’in hayatındaki travmatik olaylardaki

⁵ Zeynep Uysal, “*İstasyon*’da Beklemek ya da Kazma Kürekle Belleğin Kazı Alanında Bir Yolculuk,” *Travma ve Anlatı* içinde, ed. Deniz Gündoğan İbrişim (İzmir: Livera Yayınları, 2024), 183.

dolaylı etkisine odaklanır. Filmde Georges'un olay, toplumsal gruplar ve üretim biçimleri⁶ bakımından tüm boyutlara bir şekilde müdahil olduğu ve Majid'in ailesi ile birlikte geçmişten bugüne deneyimlediği travmaların ardında her bir unsurun görüldüğü vurgulanır. Rusya–Ukrayna ya da İsrail–Filistin savaşı gibi günümüz toplumsal ve global vahşet olayları esnasında tüm dünya halklarının boykota katılıp katılmama konusundaki tartışmaları da müdahil özne kavramına dayandırılabilir. Bir şiddete veya kötülüğe ne derece dahil oluruz, kendimizi nerede konumlandırmalıyız gibi çeşitli sorular hem kolonyal, kolektif ve global hem de bireysel, çevresel ve ahlaki boyutlarda travmatik deneyimleri daha iyi anlamamıza yardımcı olur.

“Fail Travması” gibi sorunlu olabilecek bir alana odaklanan bir sonraki bölüm, şiddet eyleyenin acı çekmesi gibi rahatsız edici bir konuya neden yaklaşılmadığına odaklanır. Freud temelli travma çalışmalarında ya da Birinci Dünya Savaşı sırasında travmaya artık tıbbi değil psikiyatrik bir alan olarak yaklaşan çalışmalarda, şiddetin aracı olan asker failler gözlemlenmeye başlanır. Travma sonrası stres bozukluğu kavramı, bilhassa şiddet failleri için ortaya çıkmıştır ve sonuç olarak bu alana da eğilinmesi gerektiği anlaşılmıştır fakat yine de net bir tanımlama içerdiği söylenemez. Fail, travmatik ihlalin ardından benlik imgesini korumak için kaçınma stratejileri geliştirebilir ve bunun sonucunda da ayrışma (*dissociation*) yaşayabilir. Bu durum, failin şiddet eylemini bir gözlemci gibi deneyimlemesi (*duyarsızlaşma*) ya da gerçekdışı hissetmesi (*derealization*) şeklinde de ortaya çıkabilir. Bir şekilde fail benliğiyle kriz yaşayacak ve belki de travmayı kurbandan önce ve sonra da deneyimlemeye devam edecektir. Ayrışma ve gerçek dışılık duygusu dahi birer travma belirtisi olabilirken fail özne, yine müphem bir pozisyonda kalır. Yazıda, bu kritik ve hassas konunun travma meselesine daha geniş bir yerden bakabilmek için önemli olduğu vurgulanır. Travma çalışmalarındaki normatif ve geleneksel yaklaşımların, travmanın akışkan ve geniş bir ağ içinde örülen yapısına karşın ele alınmayan fail özne gibi dışarıda olan ve pek de önemsenmeyen insan dışına da açılması gerektiği vurgulanır.

Son bölümdeyse Stef Craps'dan çevrilen “İklim Travması” metni yer alır. Doğal olaylar, ekolojik yıkım ve artan sanayi çalışmalarının iklime etkisi göz ardı edilemeyecek boyutlara gelmiştir. Beden ve zihin sağlığı üzerinde ekolojik değişikliklerin etkisi de stres, depresyon, kaygı ve benzeri duygulara ve neticesinde travmalara sebep olmaya başlamıştır. İklim kaynaklı bir sıkıntının varlığını ele alan Craps, kimi rapor sonuçlarına başvurarak iklim değişikliklerinin insanları topyekûn maruz bıraktığı gelecek travmasına dikkat çeker. Kavramsal olarak Antroposen'in sebep olduğu acıyı ve psikolojik sıkıntıyı tanımlamak adına Timothy Clark'ın “Antroposen bozukluğu” terimi⁷ öne çıkarılır. Antroposentrik anlayışta her şeye muktedir insanın elinde olmayan ve kendisini gelecekte umutsuz ve tehlike içinde bırakabilecek ekolojik sorunlar travma öncesi bir stres ile kendini gösterir. Yazarın edebi anlatılar aracılığıyla sunduğu örnekler (James Joyce'un *Ulysses*'i ve Ford Madox Ford'un *Parade's End*'i) travma öncesi stres bozukluğunun, yaklaşan felaketlere dair incelenebilir anlatılar olarak ele alınmasına imkân tanır.

⁶ Michael Rothberg, “Travma ve Müdahil Özne,” çev. Deniz Gündoğan İbrişim, *Travma ve Anlatı* içinde, ed. Deniz Gündoğan İbrişim (İzmir: Livera Yayınları, 2024), 215.

⁷ Stef Craps, “İklim Travması,” çev. Deniz Gündoğan İbrişim, *Travma ve Anlatı* içinde, ed. Deniz Gündoğan İbrişim (İzmir: Livera Yayınları, 2024), 242.

Geleceğe dair belirsizlik ve felaket ihtimalleri doğanın kendisine ve insan dışı kabul edilene kadar genişler. Sonuç olarak travma öncesi stresin yaralayıcılığı travmanın sınırlarının ne kadar geniş olduğunu ortaya çıkarır. Bu çalışmalar neticesinde insan bedeninin iktidarını sarsarak doğanın, eşyanın ve insan ötesinin de yasının tutulabileceği, bunların da travmaya maruz kalabileceği iddiası da öne sürölmüş olur.

Travma ve Anlatı, Türkçe literatüre bir başvuru kitabı olarak kapsayıcı, özgün ve güncel bir katkı sunar. Yerleşik travma çalışmalarının ötesine geçer ve yeni patikalar açar, hem telif çalışmalar hem çeviri edebiyattan örnekler yoluyla yeni kavramları okurla buluşturur. Edebiyattaki travma anlatılarının gücünü, sorular sordurabilme imkânını gözeten bu çalışma, aynı zamanda travma ve iyileşme üzerine eğilerek çeşitli metinlerle diyaloga girer. Bu açılar üzerinden değerlendirildiğinde kitabın niyetini gerçekleştirdiği söylenebilir.

Kaynakça

- Alexander, Jeffrey C., Ron Eyerman, Bernhard Giesen, Neil J. Smelser, and Piotr Sztompka. *Cultural Trauma and Collective Identity*. Oakland: University of California Press, 2004.
- Bozyer, Hazal. “Reddetmenin Hazları: Aylaklarda Kopuş, İnat, Hafıza.” *Travma ve Anlatı* içinde, editör Deniz Gündoğan İbrişim, 55-85. İzmir: Livera Yayınları, 2024.
- Craps, Stef. “İklim Travması.” Çeviren Deniz Gündoğan İbrişim. *Travma ve Anlatı* içinde, editör Deniz Gündoğan İbrişim, 242-260. İzmir: Livera Yayınları, 2024.
- Erdoğan, Selen. “*Kıyamet Emeklisi*’nde ‘İç Heyalan’: Derli Toplu Travma.” *Travma ve Anlatı* içinde, editör Deniz Gündoğan İbrişim, 151-177. İzmir: Livera Yayınları, 2024.
- Gündoğan İbrişim, Deniz. “Giriş.” *Travma ve Anlatı* içinde, editör Deniz Gündoğan İbrişim, 7-28. İzmir: Livera Yayınları, 2024.
- Rothberg, Michael. “Travma ve Müdahil Özne.” Çeviren Deniz Gündoğan İbrişim. *Travma ve Anlatı* içinde, editör Deniz Gündoğan İbrişim, 201-221. İzmir: Livera Yayınları, 2024.
- Uysal, Zeynep. “*İstasyon*’da Beklemek ya da Kazma Kürekle Belleğin Kazı Alanında Bir Yolculuk.” *Travma ve Anlatı* içinde, editör Deniz Gündoğan İbrişim, 178-200. İzmir: Livera Yayınları, 2024.
- Vartanyan, Aylin. “Hikâyeyi Viranelikten Kurtarmak: Biberyan’ın *Karıncaların Günbatımı* Eserinde Evin Yazınla İnşası.” *Travma ve Anlatı* içinde, editör Deniz Gündoğan İbrişim, 86-116. İzmir: Livera Yayınları, 2024.